

Handvatten voor ambtsdragers in contact met mensen met autisme

De kerkelijke gemeente bestaat uit allerlei soorten mensen. Iedereen is verschillend. Als kerkenraad komt men al deze mensen tegen. Een deel van de gemeenteleden heeft autisme. De verschillende vormen zoals klassiek autisme, het syndroom van Asperger en PDD-NOS vallen onder de 'autismespectrumstoornissen' (ASS).

Autisme is een ernstige ontwikkelingsstoornis die op alle gebieden in het leven van een persoon invloed heeft. Daarom hebben deze mensen in de kerk als (doop)lid van de gemeente begrip en steun nodig. In dit document wordt kort verteld wat autisme is en ontvangt u handvatten hoe u als kerkenraad deze mensen tot steun zou kunnen zijn.

Wat is autisme?

Bij mensen zonder autisme worden alle signalen die binnenkomen in de hersenen met elkaar in verband gebracht. Bij mensen met autisme is deze prikkelverwerking verstoord. Alle zintuigelijke prikkels komen in het hoofd van iemand met autisme binnen in de vorm van puzzelstukjes die door elkaar liggen. Zo iemand heeft daarom de tijd nodig om te begrijpen wat er om hem heen gebeurt. Het kan dus even duren voordat iemand iets begrijpt of kan reageren. Dit heeft gevolgen op diverse gebieden. Autisme valt niet te genezen door behandeling. Wel kunnen personen met autisme met handvatten en aanwijzingen leren beter te functioneren.

Autisme komt bij iedere persoon anders tot uiting. Daar komt bij dat het op alle intelligentieniveaus voor komt. Mensen met autisme en een hoger IQ hebben een andere benadering nodig dan mensen met autisme en een lager IQ.

Personen met een stoornis in het autistisch spectrum hebben over het algemeen moeite met het maken van contact en lijken op zichzelf gericht. Ook kan het inschatten en begrijpen van sociale situaties moeilijk zijn. Veel mensen hebben moeite met communicatie, sommige vertonen een houterige motoriek en kunnen een dwangmatige belangstelling hebben voor één bepaald voorwerp. Ook kan er sprake zijn van overgevoeligheid voor zintuiglijke prikkels zoals harde geluiden, kleuren of geuren.

Mensen met autisme denken vaak concreet en logisch. Dat betekent dat zij zich moeilijk een voorstelling kunnen maken van abstracte begrippen in de Bijbel en de kerk zoals zonde, genade, barmhartigheid en gerechtigheid. Daarnaast is beeldspraak zoals 'Jezus is het Brood des Levens' moeilijk te begrijpen. Eveneens merken deze mensen dat ze niet altijd begrepen worden door hun omgeving. Deze groep vraagt dus bijzondere aandacht van ambtsdaggers. Hieronder volgen enkele tips en adviezen in de communicatie met mensen met autisme.

Sterke kanten

Mensen met autisme hebben verrassende kanten. Schenk hier aandacht aan en versterk ze waar mogelijk. Sommige mensen met autisme verdiepen zich bijvoorbeeld in een bepaald onderwerp waardoor ze er veel over weten. Vaak gaat autisme samen met een goed geheugen. Mensen met autisme zijn veelal eerlijk. Ze zijn vaak goed in het lezen van schematische weergaven en werken nauwkeurig. Daarnaast worden veranderingen in de omgeving snel opgemerkt.

Bejegening

Het is goed om iets te weten over autisme en hoe u met deze mensen om kunt gaan. Realiseert u zich dat onderstaande aspecten niet voor iedereen met autisme hoeven te gelden, het is goed om met (de familie of naaste van) de persoon met autisme te bespreken wat hij of zij nodig heeft.

Algemeen

- noem de persoon bij de naam
- raak mensen met autisme niet plotseling aan
- sommige mensen met autisme hebben moeite met oogcontact. Het is dus geen onbeleefdheid wanneer iemand met autisme u niet aankijkt
- zeg wat u gaat doen en doe wat u zegt. Leg van te voren uit wat er gaat gebeuren, wees voorspelbaar. Als het niet lukt om een afspraak na te komen, benoem dat dan duidelijk en leg zoveel mogelijk uit waarom het niet gaat zoals afgesproken was
- geef veranderingen op tijd aan
- geef extra denktijd om de informatie te verwerken. Er kan wellicht iets later worden geantwoord. Het kan soms belangrijk zijn om bepaalde vragen al een week van te voren te stellen. Vragen kunnen een persoon met autisme overvallen waardoor er een ander antwoord gegeven wordt dan eigenlijk de bedoeling was. Stel vragen één voor één
- geef opdrachten één voor één, dus geen reeks opdrachten achter elkaar
- ga er nooit vanuit dat een persoon expres niet doet wat er gevraagd wordt; dan heeft hij/zij de opdracht/boodschap niet begrepen en/of is het niet duidelijk genoeg gezegd
- wees voorzichtig met beeldspraak en woordgrapjes. Leg deze altijd uit
- mensen met autisme hebben vaak moeite met het benoemen van hun gevoelens. Wees u hiervan bewust.

Uitleg van de Bijbel

- Uitleg Bijbelgedeelte tijdens prediking of catechisatie

Blijf dicht bij het Bijbelgedeelte dat wordt behandeld. Leg dat uit en pas dat toe. Leg niet alleen het tekstgedeelte uit, maar ook de context zodat het verband beter te begrijpen is. Het leven en de cultuur in de tijd van de Bijbel is anders dan de tijd waarin wij leven, leg daarom bepaalde gebruiken en gewoonten van die tijd uit. Koppel aan het einde van de preek/les terug naar het hoofdthema om het verband te kunnen blijven zien.

Zorg voor bijpassende psalmen en leg indien mogelijk de koppeling uit tussen de preek of les, en de psalm. Uitleg van eventuele moeilijke woorden in de psalm is fijn.

- Uitleg van 'bekende' algemene begrippen

Bekende zinsdelen als: 'de Heere tot je deel hebben', 'jezelf vernederen en jezelf verhogen', 'struikelen en vallen in de zonde', zijn voor deze mensen abstract. Verduidelijk deze begrippen met een voorbeeld en/of uitleg.

- Uitleg van figuurlijk taalgebruik

Leg figuurlijke begrippen binnen het geloofsleven uit. Controleer eventueel door na te vragen of het helder is overgekomen.

Voorbeeld: 'God is mijn schild'.

Uitleg: "Waarvoor wordt een schild eigenlijk gebruikt? Het geeft bescherming in de oorlog tegen de pijlen van de vijand. Als in de Bijbel staat dat God een schild is, dan wordt er bedoeld dat Hij beschermt. De Heere beschermt tegen de duivel en de zonde."

- Het besef van tijd en het benoemen van de begrippen 'altijd' en 'overall'

Een bekende zinssnede is: 'Bidt zonder ophouden'. Voor jongeren met autisme betekent 'zonder ophouden' letterlijk: altijd en overall. Geef concreet aan wat hiermee bedoeld wordt: in alle (moeilijke) situaties mag je bidden, waar je ook bent.

Kerkelijk werk

- Huisbezoek

Een gesprek met meerdere mensen kan lastig zijn en veel energie kosten. Een persoon met autisme heeft baat bij een één op één gesprek. Voor hem of haar is het fijn om meerdere jaren achter elkaar huisbezoek te ontvangen van dezelfde ambtsdrager(s). Voor mensen met autisme is het extra belangrijk een vertrouwensband met iemand op te kunnen bouwen.

- Catechisatie

Spreek een duidelijke begin- en eindtijd af en houd u er aan. Een mogelijkheid is om de begin- en eindtijd visueel te maken door ze op een whiteboard te schrijven. Eventuele wijzigingen in de gebruikelijke planning dienen op tijd aangekondigd te worden zoals een vroegere start of het eerder stoppen i.v.m. bijvoorbeeld een vergadering.

Het kan zijn dat de jongere ongewenst gedrag vertoont. Formuleer gewenst gedrag en leg niet de nadruk op wat níet mag. Probeer bij ongewenst gedrag achter de oorzaak te komen. Sommige jongeren met autisme leren niet van straf. Het werkt beter om het ongewenste gedrag te bespreken en uit te leggen waarom het ongewenst is. Zo leert de jongere meer over de oorzaak en het gevolg van zijn gedrag.

- Gezamenlijk samenzijn

Gebeurtenissen die groepsgewijs plaatsvinden, kunnen lastig zijn. Er zijn veel prikkels die voor afleiding zorgen waardoor de persoon zich minder kan concentreren. Dit kan ervoor zorgen dat een persoon met autisme minder of niet naar de kerk en/of catechisatie kan. Eventueel kan de kerkenraad in overleg met ouders en jongeren besluiten aangepaste catechisatielessen te geven, mogelijk in samenwerking met een naburige gemeente.

- Vertrouwenspersoon

Het kan voor sommige jongeren met autisme belangrijk zijn contact te hebben met een vertrouwenspersoon binnen de gemeente zoals een ambtsdrager of de catechiseermeester.

Deze persoon kan extra persoonlijke aandacht schenken aan de jongere met autisme tijdens (regelmatig) individueel persoonlijk, telefonisch of mailcontact. Vergeet hierbij niet dat de drempel tot het zoeken van contact voor een jongere met autisme moeilijk is dus zorg dat het initiatief vanuit de ander komt.

Het kan helpen om een maatje (van dezelfde leeftijd) te koppelen aan een catechisant met autisme, die hij/zij vertrouwt, met wie er dingen gedeeld kunnen worden en die onduidelijkheden kan uitleggen. Dit kan ervoor zorgen dat er meer verbondenheid met de gehele groep komt. De vertrouwenspersoon dient voornamelijk te luisteren, de situatie proberen in te leven en aandacht te geven.

Overige adviezen

- Moeite met informatieverwerking

Omdat mensen met autisme vaak moeilijk veel informatie kunnen verwerken, is het belangrijk het duidelijk en overzichtelijk te houden. Het schakelen tussen onderwerpen kan moeite kosten.

Het is beter met het gegeven onderwerp de diepte in te gaan door stap voor stap een bepaald thema uit te leggen. Maak deze tussenstappen niet te groot, wees zo concreet mogelijk. Benoem voor de aanvang van elke les het doel zodat het totaalplaatje duidelijk wordt.

- **Structuur**

Geef de persoon bijvoorbeeld op catechisatie een vaste plek. Vastigheid en structuur bieden houvast. Dit is ook bij een huisbezoek fijn; mogelijk kunt u aan het begin noemen hoe het huisbezoek vormgegeven zal worden, bijvoorbeeld: eerst 10 minuten spreken over school en werk, dan 30 minuten over de Bijbel en de dienst van de Heere en tenslotte wordt er afgesloten met Bijbellezende en gebed. Het is fijn als u de aangekondigde structuur dan ook aanhoudt.

Mensen met autisme (en ook zonder autisme) hebben baat bij een duidelijke lijn in de preek en catechisatie. Een voorbeeld is om de catechisatieles te verdelen in theoretische en praktische zaken zoals de stof eerst gericht behandelen (zoals bijvoorbeeld het vragenboekje van ds. A. Hellenbroek) en het daarna in vertelvorm overbrengen (een voorbeeld is De Christenreis van John Bunyan). Op deze manier worden zoveel mogelijk jongeren bereikt.

- **Angst/ obsessie**

Onduidelijkheid, iets niet begrijpen of geen grip hebben op een bepaalde situatie zorgt voor angst. Ook angst ten opzichte van God komt veel voor bij jongeren met autisme. Dat heeft onder meer te maken met hun onzekerheid. Hoe ernstiger de autistische kenmerken, hoe meer angst. Deze jongeren lijken de Heere vooral als een heersend en straffend God te zien. Zij hebben behoefte aan een helder beeld van de Heere. Duidelijke en concrete uitleg van de Bijbel kan daaraan bijdragen. Mogelijk zijn voorbeelden in de schepping waaraan je kunt zien dat God er is, een houvast voor deze jongeren.

Daarnaast vatten mensen met autisme opdrachten vaak letterlijk op en kunnen soms veel piekeren over bepaalde zaken die niet lukken. Let dus op woordgebruik als 'altijd dankbaar moeten zijn' en 'zij liepen als een stroom Hem aan'. Vervang de begrippen niet maar leg ze uit. Mensen met autisme kunnen gefocust zijn op één ding zodat ze de rest uit het oog verliezen. Bijvoorbeeld het niet begrijpen van een bepaald begrip kan ervoor zorgen dat ze er sterk over nadenken en de rest van de preek of les niet meer horen.

Tenslotte: Afstemming op de ander geeft wederzijds begrip. In contact met mensen met autisme vraagt dit van ambtsdragers enige kennis van de stoornis, acceptatie, geduld, tijd en inzet. Als een ambtsdrager oprecht betrokken is, op een goede manier luistert en de juiste vragen stelt, kan er een goed gesprek ontstaan.

Betrek alle gemeenteleden bij het kerkelijk leven door met hen in gesprek te gaan en hen uit te nodigen voor kerkelijke activiteiten. Leef met hen mee en draag hen op in gebed.

Woerden, oktober 2016

Met dank aan: J. Nijssen, verschillende (jong)volwassenen met autisme, diverse ambtsdragers en andere betrokkenen.

Voor meer informatie:

Autisme in de kerk, brochure voor ambtsdragers

<http://www.helpendehanden.nl/uitgaven-autisme-in-de-kerk>